

Deli Dumrul:

— Bre Azrail dediginiz ne kişidir ki adamın canını alır? Ya Kaadir Allah, birliğin, varlığın hakkı için Azraili benim gözüme göster! Savaşayım, çekseyim, uğraşayım, yahşi yiğidin canını kurtarayım. Bir daha yahşi yiğidin canını almasın, dedi. Bıraktı, döndü, Deli Dumrul evine geldi.

Ulu Tanrıya Deli Dumrul'un sözü hoş gelmedi.

— Bak, Deli kavat benim birliğim bilmez, birliğime şükür kılmaz. Benim ulu kapımda gezer, benlik eyler, dedi. Azraile buyruk eyledi:

— Ya Azrail, var da o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart, dedi. Canını hırlat, al dedi.

Deli Dumrul kırk yiğitle yiyip içip oturken ansızın Azrail çıkageldi. Azraili ne çavuş gördü, ne kapıcı.

Deli Dumrul'un görür gözü görmez oldu; tutar eleri tutmaz oldu; dünya - âlem - Deli Dumrul'un gözüne karanlık kesildi.

Çağırıp soylar, görelim hânım, ne soylar?

Soylama

Bre ne heybetli kocasin!

Kapıcılar seni görmedi,

Çavuşlar seni duymadı,

Benim görür gözlerim görmez oldu,

Tutar benim ellerim tutmaz oldu,

Titredi ayağım elimden yere düştü,

Ağzımın içi buz gibi oldu,

Kemiklerim toz gibi oldu.

Bre sakalcığı akça koca!

Duha Koca - oğlu Deli Dumrul Boyu

Hânım hey! Meğer hânım, Oğuzda Duha Koca - oğlu Deli Dumrul derlerdi, bir er vardı. Bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmıştı, geçenden otuz üç akça alırdı, geçmeyenden döğe döğe kırk akça alırdı.

Bunu niçin böyle ederdi? Onun için ki benden deli, benden güçlü bir er var mıdır ki çıka benimle savaşa derdi. Benim erliğim, bahadurluğum, cılasınlığım, yiğitliğim Rûm'a, Şam'a gide, ün sala derdi.

Meğer bir gün köprüsünün yamacında bir bölük *obas*²⁶⁵ konmuştu . O obada bir yahşi güzel yiğit *sayru*²⁶⁶ düşmüştü. Allah buyruğuyla o yiğit öldü. Kimi oğul deye, kimi kardaş deye ağladı. O yiğidin üzerine büyük yas oldu.

Ansızdan Deli Dumrul sürüp geldi:

— Bre kavatlar, ne ağlarsınız? Benim köprüm yasında bu gürlüğü nedir? Neye yas tutarsınız? dedi.

— Hânım, bir yahşi yiğidimiz öldü, ona ağlarız, dediler.

Deli Dumrul:

— Bre yiğidinizi kim öldürdü? dedi.

— Vallahi bey yiğit, Allahu Taâlâdan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı, dediler.

²⁶⁵ Yurt, çadır; çadır halkı, kabîle; bir oymağın oturduğu yer.

²⁶⁶ Hasta.

Deli Dumrul:

— Bre Azrail dediğiniz ne kişidir ki adamın canını alır? Ya Kaadir Allah, birliğin, varlığın hakkı için Azraili benim gözüme göster! Savaşayım, çekeşeyim, uğraşayım, yahşı yığidin canını kurtarayım. Bir daha yahşı yığidin canını almasın, dedi. Bıraktı, döndü, Deli Dumrul evine geldi.

Ulu Tanrıya Deli Dumrul'un sözü hoş gelmedi.

— Bak, Deli kavat benim birliğim bilmez, birliğime şükür kılmaz. Benim ulu kapımda gezer, benlik eyler, dedi. Azraile buyruk eyledi:

— Ya Azrail, var da o deli kavatın gözüne görün, benzini sarart, dedi. Canını hırlat, al dedi.

Deli Dumrul kırk yigitle yiyip içip otururken ansızın Azrail çıkageldi. Azraili ne çavuş gördü, ne kapıcı.

Deli Dumrul'un görür gözü görmez oldu; tutar eleri tutmaz oldu; dünya - âlem. Deli Dumrul'un gözüne karanlık kesildi.

Çağırıp soylar, görelim hânım, ne soylar?

Soylama

Bre ne heybetli kocasin!

Kapıcılar seni görmedi,

Çavuşlar seni duymadı,

Benim görür gözlerim görmez oldu,

Tutar benim ellerim tutmaz oldu,

Titredi ayakım elimden yere düştü,

Ağzımın içi buz gibi oldu,

Kemiklerim toz gibi oldu.

Bre sakalcığı akça koca!

Duba Koca - oğlu Deli Dumrul Boyu

Hânım hey! Meğer hânım, Oğuzda Duha Koca - oğlu Deli Dumrul derlerdi, bir er vardı. Bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmıştı, geçenden otuz üç akça alırdı, geçmeyenden döge döge kırk akça alırdı.

Bunu niçin böyle ederdi? Onun için ki benden deli, benden güçlü bir er var mıdır ki çıka benimle savaşsın derdi. Benim erliğim, bahadurluğum, cılasınlığım, yigitliğim Rûm'a, Şam'a gide, ün sala derdi.

Meğer bir gün köprüsünün yamacında bir bölük ²⁶⁵obez²⁶⁵konmuştu . O obada bir yahşı güzel yigit ²⁶⁶sayru²⁶⁶ düşmüşü. Allah buyruğuyla o yigit öldü. Kimi oğul deye, kimi kardaş deye ağladı. O yigitin üzerine büyük yas oldu.

Ansızdan Deli Dumrul sürüp geldi:

— Bre kavatlar, ne ağlarsınız? Benim köprüm yamında bu gürlütü nedir? Neye yas tutarsınız? dedi.

— Hânım, bir yahşı yigidimiz öldü, ona ağlarız, dediler.

Deli Dumrul:

— Bre yigidinizi kim öldürdü? dedi.

— Vallahi bey yigit, Allahu Taâlâdan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yigitin canını aldı, dediler.

²⁶⁵ Yurt, çadır; çadır halkı, kabile; bir oymağın oturduğu yer.

²⁶⁶ Hasta.

Gözeğinizi *cöngge*²⁶⁷ koca!

Bre ne heybetli kocasını, söyle bana!
dedi.

Böyle deyince Azrailin öfkesi tuttu:

Bre deli kavat,

Gözümün cöngge olduğunu ne beğenmezsin?

Gözü gökçek kızların, gelinlerin,

Canını çok almışım;

Sakalının ağardığını ne beğenmezsin?

Aksakallı, karasakallı yığıtlerin,

Canını çok almışım,

Sakalının ağardığının nedeni budur,

dedi. Bre deli kavat, öğünürdün, derdin: Al kanatlı Azrail benim elime girse öldürürdün, yahşı yığıdın canımı kurtarıydım, derdin. İşte, bre deli, geldim ki senin canını alayım, verir misin? Yoksa benimle savaşırsın mı? dedi.

Delî Dumrul:

— Bre al kanatlı Azrail sennisin? dedi.

— Evet, benim, dedi.

— Bu yahşı yığıtlerin canını sen mi alırsın? dedi.

— Evet ben alırım, dedi.

Delî Dumrul:

— Bre kapıcılar, kapıyı kapayın, dedi. Bre Azrail, ben seni geniş yerde arardım, dar yerde iyi elime gir-din, öyle mi? dedi. Ben seni öldürerim, yahşı yığıdın canını kurtarıyım, dedi. Kara kılıcını sıyırdı, eline aldı. Azraili çalmağa hamle kıldı.

²⁶⁷ Fersiz, ölümlük.

Azrail gövercin oldu, pençereden uçtu, gitti. Adam ejderhası Delî Dumrul elini eline vurdu, kıs kıs güldü.

— Yığıtlerin, Azrailin gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı bıraktı, dar bacadan kaçtı. Mademki benim elimden gövercin gibi kuş oldu, uçtu. Bre, ben onu kor-muyum doğana aldırmaınca, dedi.

Kalktı, atına bindi, doğanı eline aldı, ardına düş-tü. Bir iki gövercin öldürdü. Döndü evine geliyorken Azrail atının gözüne göründü. At ürktü, Delî Dumrul'u kaldırdı yere vurdu. Kara başı bunaldı, bunlu kaldı. Ak göğsünün üzerine Azrail basıp kondu. Demin murlardı, şimdi hurlamağa başladı:

Bre Azrail, aman!

Tarıtının birliğine yoktur güman!

Ben seni böyle bilmezdim,

*Uğurlayın*²⁶⁸ can aldığını duymazdım;

*Dökmesi*²⁶⁹ böyle bizim dağlarımız olur,

O dağlarımızda bağlarımız olur,

O bağların kara salkımları, üzümleri olur,

O üzümlü sıkırlar, al şarabı olur,

O şaraptan içen *esriük*²⁷⁰ olur,

Şaraplıydım, duymadım,

Ne söyledim, bilmedim,

Bevliğe usanmadım,

Canımı alma Azrail, medet!

dedi.

²⁶⁸ Gizlice, habersizce.

²⁶⁹ Gölgecik, üç direkli gölgecik.

²⁷⁰ Sarhoş.

Azrail:

— Bre deli kavat, bana ne yalvarırsın? Ulu Tanrıya yalvar. Benim de elimde ne var? Ben de bir emir kulum, dedi.

Deli Dumrul:

— Ya, demek, can veren, can alan Ulu Tanrı mıdır? dedi.

Azrail:

— Evet, odur, dedi.

Döndü Azraile:

— Ya, öyle ise sen ne işe yarar belâsın? Sen aradan çık, ben Ulu Tanrı ile haberleşeyim, dedi.

Deli Dumrul burada soylamış, görelim hânım, ne soylamış?:

Soylama

Yücelerden yücemin,

Kimse bilmez nicesin?

Görkklü Tanrı!

Nice bilmezler, seni gökte arar, yerde arar,

Sen ise inananların gönlündesin,

Dayım duran, güçlü Tanrı!

Baki kalan, bağışlayıcı Tanrı!

Benim canımı alacak olursan sen al,

Azraili almağa bırakma!

dedi.

Ulu Tanrıya Deli Dumrul'un burada sözü hoş geldi.

Azraile sestendi:

— Mademki deli kavat, benim birliğimi bildi; birliğime Şükür Kıldı. Ya Azrail, Deli Dumrul, canı yerine can bulsun, onun canı azat olsun, dedi.

Azrail:

— Bre Deli Dumrul, Ulu Tanrının buyruğu böyle oldu, Deli Dumrul canı yerine can bulsun, onun canı azat olsun dedi, dedi.

Deli Dumrul:

— ben nice can bulayım? Meğer bir koca babam, bir karı anam var. Gel gidelim, ikisinden biri bolayki canını vere, al, benim canımı bırak, dedi.

Deli Dumrul sürdü, babasının yanına geldi. Babasının elini öpüp soylamış, görelim hânım, ne soylamış?:

Soylama

Aksakallı, aziz, izzetli canım baba!

Bilirmisin neler oldu?

Küfür söz söyledim,

Ulu Tanrıya hoş gelmedi,

Gök üzerinden al kanatlı Azraile buyurdu,

Uçup geldi,

Akça benim göğsüme basıp kondu,

Hırdatıp tatlı canımı alır oldu,

Baba, senden can dilerim, verir misin?

Yoksa oğul Deli Dumrul deye ağlar mısın,

dedi.

Babası:

Oğul, oğul, ay oğul!

Canım parçası oğul!

Doğduğunda dokuz buğra öldürdüğüm arslan oğul!

Dünlüğü altın ban evimin kabzası oğul!

Kara benzer kızımın, geliminin çiçeği oğul!

Karşı yatan karadağım, gerek ise,

Söyle gelsin, Azrailin yaylası olsun!

Sovuk sovak pınarlarım gerek ise,
Ona içit olsun!
Tavla tavla şahbaz atlarım gerek ise,
Ona binit olsun!
Katar katar develerim gerek ise,
Ona yüklet olsun!
Ağullarda akça koyunum gerek ise,
Kara mutfak altında onun şöleni olsun!
Altın, gümüş, pul gerek ise,
Ona harçlık olsun!
Dünya şirin, can tatlı,
Canımı kıyamam, belli bil,
Benden aziz, benden sevgili anandır,
Oğul, anana var!

dedi.

Deli Dumrul babasından yüz bulamayıp sürdü, ana-
sına geldi:

Ana, bilir misin neler oldu?
Gökyüzünden al kanatlı Azrail uçup geldi,
Akça benim göğsüme basıp kondu,
Hırıldadıp canımı alır oldu,
Babamdan can diledim, ana, vermedi,
Senden can dilerim, ana!
Canımı bana verir misin?
Yoksa, oğul Deli Dumrul deye ağlar mısın?
Acı tırnak ak yüzüne çalar mısın?
Kargı gibi kara saçını yolar mısın?

dedi.

Anası burada soylamış, görelim hânım, ne soylamış?:

Soylama

Oğul, oğul, ay oğul!
Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul!
On ay deyende dünya yüzüne getirdiğim oğul!
Dolama beşiklerde belediğim oğul!
Dolap dolap ak sütümü emzirdiğim oğul!
Akça burçlu hisarlarda tutulaydın, oğul!
Sası dinli kâfir eline tutsak olaydın, oğul!
Altın, akça gücüne, varıp seni kurtaraydım, oğul!
Yaman yere varmışsın, varamam,
Dünya şirin, can tatlı,
Canımı kıyamam, belli bil!

dedi. Anası da canını vermedi. Böyle deyince Azrail gel-
di Deli Dumrul'un canını almağa.

Deli Dumrul:

Bre Azrail aman!

Tanrının birliğine yoktur gûman!

dedi.

Azrail:

— Bre deli kavat, daha ne aman dilersin? Aksakallı
babamın yanına vardın, can vermedi; ak pürceklî ananın
yanına vardın, can vermedi. Daba kim can verse gerek?
dedi.

Deli Dumrul:

— Hasretim vardır, buluşayım, dedi.

Azrail:

— Bre deli, hasretin kimdir? dedi.

— El kızı helalim var, ondan benim iki oğlancığım

— Birinci Basılış — F. 9

var, emanetini var, ismarlarım onlara. Ondan sonra benim canımı alasını, dedi. Sürdü helali yanına geldi.

Bilir misin, neler oldu?
 Gökyüzünde al kanatlı Azrail uçup geldi,
 Akça benim göğsüme basıp kondu,
 Tatlı benim canımı alır oldu.
 Babama ver, dedim, can vermedi,
 Anama vardım, can vermedi,
 Dünya şirin, can tatlı, dediler,
 İmdi:
 Yüksek yüksek karadağlarım,
 Sana yaylak olsun!
 Sovuk sovak sularım,
 Sana içit olsun!
 Tavla tavlâ şahbaz atlarım,
 Sana binit olsun!
 Dünlüğü altın ban evim,
 Sana gölge olsun!
 Katar katar develerim,
 Sana yüklet olsun!
 Ağullarda akça koyunum,
 Sana şölen olsun!
 Gözün kimi tutarsa,
 Gönlün kimi severse,
 Sen ona var,
 İki oğlancığı öksüz koma!

dedi.

Kadın burada soylamış, görelim hânım, ne soylamış?:

Soylama

Ne dersin, ne soylarsın?
 Göz acıp gördüğüm,
 Gönül verip sevdiğim,
 Koç yığdım, şah yığdım!
 Karşı yatan karadağları,
 Senden sonra ben neyletim?
 Yaylar olsam, benim mezarım olsun!
 Sovuk sovak sularını,
 İçer olsam, benim kanım olsun!
 Altınımı, akçanı harcar olsam,
 Benim kefenim olsun!
 Tavla tavlâ şahbaz atlarını,
 Biner olsam, benim tabutum olsun!
 Senden sonra bir yığdım,
 Sevip varsam, birlikte yatsam,
 Ala yılan olup beni soksun!
 Senin o muhanat anan, baban,
 Bir canda ne var ki sana kıyamamışlar?
 Arş tank olsun! *kürşî* tank olsun!
 Yer tank olsun! gök tank olsun!
 Ulu Tanrı tank olsun!
 Benim canım senin canına kurban olsun!
 dedi. razı oldu.
 Azrail, hatunun canını almağa geldi.
 Adam ejderhası yoldaşına kıyamadı. Ulu Tanrıya burada yalvarmış, görelim hânım, nece yalvarmış?:

²⁷¹ Sekizinci kat gök.

Yücelerden yücesin,
 Kimse bilmez, nicesin?
 Görklü Tanrı!
 Çok bilmezler, seni,
 Gökte arar, yerde arar,
 Sen ise inananların gönlündesin!
 Dâyim duran, güçlü Tanrı!
 Bakı kalan, bağışlayıcı Tanrı!
 Ulu yollar üzerine,
 İmaretler yapayım senin için!
 Aç görsem doyurayım, senin için!
 Yalıncağ görsem donatayım, senin için!
 Alırsan ikimizin canını birlikte al,
 Korsan ikimizin canını birlikte ko!
 Keremi çok Kaadir Tanrı!
 dedi.

Ulu Tanrıya Deli Dumrul'un sözü hoş geldi, Azrail'e
 buyurdu, Deli Dumrul'un atasının, anasının canını al, o
 iki helale yüz kırk yıl ömür verdim, dedi.

Azrail de babasının, anasının hemen canını aldı. Deli
 Dumrul yüz kırk yıl daha yoldaşıyla yaş yaşadı.

Dedem Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı. Bu
 boy, Deli Dumrul'un olsun, benden sonra alp ozanlar
 söylesin, alını açık cömert erenler dintesin, dedi.

Yom vereyim, hânım: Yerli karadağların yıkılmasın!
 Gölgece kaba ağacın kesilmesin! Kan gibi akan görklü
 suyun kurumasın! Ulu Tanrı seni namerde muhtaç etme-
 sin! Ak altında beş kelime dua kıldık, kabul olsun! Der-
 lesin, toplasın, günahınızı adı görklü Muhammede bağış-
 lasın!

Kanlı Koca - oğlu Kanturalı Boyu

Hânım hey! Oğuz zamanında Kanlı Koca derlerdi,
 bir gürbüz er vardı. Yetmişmiş bir cılasın oğlu vardı, adı-
 na Kanturalı derlerdi.

Kanlı Koca:

— Yarenler, atam öldü, ben kaldım; yerini, yur-
 dunu tuttum; yarınki gün ben ölüürüm, oğlum kalır, bun-
 dan yegreği yoktur ki gözüm görürken oğul, gel, seni eve-
 reyim, dedi.

Oğlan:

— Baba, mademki beni evereyim, dersin. Bana lâ-
 yık kız nice olur? dedi.

Kanturalı:

— Baba, ben yerimden doğrulmadan o kalkmış, aya-
 ğa dikilmi olmalı; ben karakoç atıma binmeden o bin-
 miş olmalı; ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış,
 bana baş getirmiş olmalı, dedi.

— Oğul sen kız istemezmişsin, bir cılasın bahadır
 istemişsin. Onun sırtından, yiyesin, içesin, hoş geçinesin,
 dedi.

Kanturalı:

— Evet, canım baba, öyle isterim. Yoksa varasın, bir
 çicibici Türkmen kızını alasın, üzerine düşeyim, karnı
 yırtıla, dedi.